

ІНТЕРВ'Ю-ПОРТРЕТ

Ми продовжуємо серію інтерв'ю з нашими сучасниками – провідними науковцями в галузі педагогіки.

Педагогіка: історія та сучасність – бесіда доктора педагогічних наук, професора кафедри англійської і німецької філології та перекладу, декана факультету перекладознавства Л. Я. Зені з дійсним членом (академіком) Національної академії педагогічних наук України (обраний 12.12.1999 р.), доктором педагогічних наук, професором, заслуженим працівником народної освіти України, головним науковим співробітником Інституту педагогіки НАПН України, членом бюро Відділення вищої освіти НАПН України М. Б. Євтухом.

Шановний Миколо Борисовичу, ми щиро вдячні Вам за можливість поспілкуватися з Вами на сторінках Вісника про тенденції розвитку педагогічної науки на різних етапах. Ваше життя – взірць служіння педагогічній науці. Чому Ви обрали педагогіку і, власне, історію педагогіки як напрям своєї професійної діяльності?

Стати вчителем я готувався свідомо. А оскільки педагогіка та історія педагогіки викладались у Львівському університеті імені Івана Франка, в якому я навчався, не захопитися педагогікою було просто неможливо. Історія педагогіки як напрям професійної діяльності визначилася в період моєї підготовки до наукової роботи, чому також сприяли наставництво й дружба з українськими корифеями історії педагогіки Микитою Миновичем Грищенком, Михайлом Семеновичем Грищенком, Василем Захаровичем Смалем та іншими. Вчені досліджували історію освіти і педагогічної думки в Україні, становлення і розвиток української школи, питання організації навчального процесу у спеціальних закладах середньої й закладах вищої освіти.

Як склалася Ваша професійна кар'єра?

Я покривив би душою, якби сказав, що вона склалася невдало. Вважаю, що моя кар'єра склалася успішно, хоча й нелегко. Не хотілося б перераховувати всі труднощі й перепитії, які були на моєму шляху. Й усе-таки я досяг того, до чого прагнув і готував себе. Найбільшим щастям у моїй професійній кар'єрі є те, що я маю безпосередню можливість поєднувати наукову діяльність з практикою (крім того, що я працював академіком-секретарем Відділення педагогіки і психології вищої школи НАПН України, багато років завідував кафедрою педагогіки і психології Київського національного лінгвістичного університету й читав лекції студентам та аспірантам, керував і дотепер керую дисертаційними дослідженнями докторантів й аспірантів).

Кого Ви вважаєте своїми вчителями?

Любимих і незабутніх професорів Львівського національного університету імені Івана Франка Леонілу Іванівну Міщенко, Юрія Федоровича Мушака, Федора Івановича Науменка, Василя Кириловича Савинця, Михайла Івановича Рудницького, а також свого наукового керівника Олександра Григоровича Дзевєріна, які навчили мене правди, розуму і проклали мені шлях у велике справжнє наукове життя.

Хто із учених-педагогів минулого й сучасності є для Вас авторитетом?

Мабуть, відповідь на це запитання є однією з найскладніших у діяльності вченого. Якщо, скажімо, Бертольт Брехт стверджував, що авторитет нищить просування будь-якої новітньої ідеї, то Ісаак Ньютон і Людвіг Фейєрбах запевняли у необхідності покластися саме на авторитети в досягненні науково значущих цілей. У своїх пошуках я покладаюся на основоположні ідеї класиків матеріалістичної діалектики й було б нещиро з мого боку сказати, що вчені новітньої хвилі не надихають мене на свіжі думки. І все ж таки найбільшим авторитетом у педагогіці для мене є професор Федір Іванович Науменко, який навчався в Московському інституті

червоної професури разом з А. В. Луначарським і Н. К. Крупською. Це надзвичайно талановитий, прекрасний лектор, який бездоганно знав свій предмет, історію педагогіки (я був слухачем цього курсу), глибокий дослідник, Педагог від бога, великої душі Людина. Саме він і спрямував мене на дослідження проблем педагогіки.

Ви здобули освіту і сформувалися як педагог і вчений ще за радянських часів. Чого, на Вашу думку, бракувало радянській освіті?

У мене немає свіжих думок щодо заперечення всезагальності й вседоступності освіти. Вона має йти назустріч кожному, хто її прагне, хто відчуває в ній потребу. Педагогічна наука за радянських часів була адаптована до ідеології та політики. А тепер уявіть собі, що ми маємо здійснювати свою професійну діяльність в умовах держави, де “від кожного вимагається – за здібностями, спроможностями, і кожному надається, відповідно до його потреб”. Це комунізм. А мені, вчителю, доручено на власний розсуд діагностувати означені потреби у знаннях кожного учня і задовольняти їх. Тому мені, як тисячам і мільйонам випускників радянських закладів вищої освіти, бракувало відчуття реальності. Нас готували до роботи у вигаданому світі.

Микола Борисовичу, що, на Ваш погляд, необхідно здійснити заради швидкого просування України на шляху модернізації національної вищої освіти, її інтеграції до європейського й світового освітнього простору?

Передусім, відкинути політичні й інші амбіції та надати всебічну підтримку Міністерству освіти і науки України в його намаганнях й ініціативах розв’язати найболючіші й першочергові проблеми якості та конкурентоздатності вищої освіти. Відмовившись від конфронтації в галузі освіти, ми зможемо виховати сучасні покоління, які визначають для цивілізації нові напрями розвитку, творчості, свободи.

Сучасний період розвитку вітчизняної освіти характеризується широким реформуванням вищої школи. Якими, на Вашу думку, є основні проблеми, що підлягають розв’язанню з метою створення нового освітнього простору вищої школи?

З огляду на те, що сучасні умови існування суспільства, зокрема глибока трансформація суспільно-політичних й економічних відносин, радикальні зміни пріоритетів нашої економіки, несформованість ринку праці, висувають жорсткі вимоги до системи освіти в Україні, реформування вищої освіти повинно передбачити не тільки розроблення й утілення нової моделі педагогічного процесу, а й принципову зміну цілей і завдань освіти. З метою підготовки людини до життя та праці в світі, який надзвичайно швидко змінюється, створення умов для всебічного розвитку високоосвіченої професійно спрямованої, інтелектуальної особистості, спроможної знайти своє місце в складних життєвих реаліях, передусім, необхідно докорінно переглянути філософсько-ціннісні витоки освіти, здійснити її структурно-організаційну перебудову. В загальних положеннях світоглядного, методологічного й ціннісного характеру, що становитимуть підґрунтя реформування вищої освіти і складатимуть нову парадигму її розвитку, гуманізація вищої освіти формулюється як одна з основних проблем, які підлягають розв’язанню. Нагальною є також проблема гуманітаризації освіти в сучасному інформаційному суспільстві. В змістовій і формальній відповідності з процесами гуманізації і гуманітаризації освіти знаходиться проблема переходу до евристично-пошукової моделі освітнього процесу, яка виводить його на новий рівень і дає широкий простір для використання сучасних інформаційних засобів.

Першочергового значення набуває також проблема культурологічного контексту реформування освіти, розв’язання якої передбачає розвиток національної вищої школи на основі національних культурних традицій, проведення у вищій школі активної мовної політики. Важливою проблемою є створення освіти, яка б адекватно відображала у своєму змісті сутність глобальних проблем сучасності. Так звана глобальна освіта передбачає виховання уваги до подій глобального характеру, розуміння їх причин, усвідомлення ступеня своєї особистої участі у розв’язанні глобальних і локальних проблем.

Безумовно актуальною є проблема формування потреби в освіті, здатності навчатися впродовж всього життя. Водночас сьогодні гостро постає проблема підготовки особистісно орієнтованого підручника як для вищої, так і для середньої загальноосвітньої школи, які були б новими не тільки за датою видання, а й за своєю структурою, типом, апаратом орієнтування, побудованого на засадах діалогу, вибору.

Успішне вирішення завдань реформування вищої освіти в Україні залежить від вчителя (викладача), професійна підготовка якого відповідно до викликів сучасності є однією з найважливіших проблем.

Вітчизняна освіта була приєднана до європейського простору вищої освіти (травень 2005 року), зокрема, за рахунок розвитку відповідно до спільно погоджених принципів, упровадження системи кредитів за типом ECTS, взаємного визнання ступенів і термінів навчання. Як Ви вважаєте, наскільки домовленості Болонського процесу сприяли розв'язанню проблем працевлаштування випускників закладів вищої освіти, забезпечення їх гнучкої адаптації до умов ринку праці та підвищення їхньої академічної мобільності?

15-річний досвід реформування вищої освіти як процес зближення і гармонізації вітчизняної системи освіти з освітніми системами країн Європи в рамках Болонської угоди з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти та єдиного ринку праці вищої кваліфікації, забезпечення мобільності викладачів і студентів за рахунок стандартизації ступенів вищої освіти та, відповідно, дипломів, дає змогу констатувати наявні досягнення і визначити нерозв'язані проблеми.

До результатів можемо зарахувати впровадження двоступеневої освіти (бакалавр, магістр), магістр з півторарічним (освітньо-професійна програма) і дворічним (освітньо-наукова програма) навчанням; введення Додатків до дипломів європейського зразка (Diploma Supplement), що дає змогу порівнювати дипломи, перезараховувати результати складання заліків й іспитів тощо. Виданий українською і англійською мовами, Додаток до диплома містить інформацію про здобуту кваліфікацію із зазначенням її рівня за національною рамкою кваліфікацій; про зміст і результати навчання у вигляді компетентностей, які були сформовані у студентів; детальні відомості про освітні компоненти й індивідуальні досягнення студента за кожним з них, кредити Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, оцінки, рейтинги, бали; про національну систему вищої освіти, зокрема її структуру. Зміст і структура Додатку європейського зразка висвітлюють не тільки кваліфікаційну характеристику випускника, а й характер реалізованої освітньої програми навчання, що уможливило її порівняння з освітніми програмами інших держав.

З огляду на те, що навчальні плани містять кредити ЄКТС як виражений в цифрах обсяг виконаної студентом роботи, як аудиторної, так і самостійної, в межах певної навчальної дисципліни (60 кредитів ЄКТС для зарахування академічного року, зазвичай, 30 кредитів на семестр), реальним стає продовження освіти в магістратурі одного з європейських університетів або проходження стажування за програмою міжвузівського обміну. До результатів відносимо також оптимізацію закладів вищої освіти та їхню автономію щодо визначення змісту освіти, запровадження уніфікованої системи оцінювання за 100-бальною шкалою (European Credit Transfer System), активізацію участі студентів в організації освітнього процесу. Водночас перспективними залишаються такі напрями роботи, як посилення зв'язку освіти й науки, підвищення якості освіти, збільшення вибіркового дисциплін. Свого вирішення також чекають проблеми працевлаштування випускників закладів вищої освіти, забезпечення їх гнучкої адаптації до умов ринку праці і підвищення їхньої академічної мобільності.

Сьогодні в освіті впроваджується ключова реформа Міністерства освіти і науки України, результатом якої має стати Нова українська школа. Яких змін, на Вашу думку, зазнає сучасна підготовка майбутнього вчителя відповідно до Концепції Нової української школи?

Освітнє середовище Нової української школи, яке ґрунтується на принципі дитиноцентризму й орієнтоване на потреби учня в оновленні змісту освіти, здатне формувати в учнів компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Основним способом взаємодії учасників освітнього процесу (вчителя, учня і батьків) є партнерство і співпраця. Проведення педагогічної діяльності на основі принципів педагогіки партнерства вимагає від учителя зміни методологічних засад, професійної активності й мобільності, здатності до сприйняття інноваційного досвіду, підвищення рівня його професійної компетентності, загальної культури, педагогічної майстерності й самовдосконалення. Сьогоднішня школа, яка має не тільки озброювати учнів знаннями, а й формувати вміння застосовувати їх у житті, чекає на вчителя нової формації, що опанував надбання загальної і професійної культури, з послідовним педагогічним мисленням, вільним від стереотипів минулого і політико-ідеологічного тиску. Це мають бути висококваліфіковані вчителі з високим рівнем володіння теорією й практикою проектування, практичного втілення особистісного підходу до розвитку здібностей учнів, здатні створювати навчально-предметне середовище, яке забезпечує психолого-педагогічний комфорт і сприяє вияву творчості школярів.

У цьому контексті надзвичайно актуальним є оновлення системи професійної підготовки й самовдосконалення вчителя з опертям на демократизацію, гуманізацію й гуманітаризацію цієї системи, на культуру, багаті традиції вітчизняної і зарубіжної педагогічної науки, на професійну майстерність, особистісну орієнтацію й самовизначення майбутніх педагогів. Гуманізм учителя, як відомо, є еквівалентом педагогічної майстерності, розвитку якої має сприяти вища педагогічна освіта. Професійна підготовка майбутніх учителів має будуватися на засадах гуманізму як стрижневої лінії змісту виховання. Тут мають бути задіяними всі форми впливу викладачів на студентів: власний приклад інтелігентності у стосунках, оперування даними про гуманістичну діяльність не лише у вітчизняному, а й в світовому суспільстві. Основу гуманізації професійного навчання студентів складає особистісно орієнтований підхід; майбутній учитель в освітньому процесі університету виступає як суб'єкт діяльності, суб'єкт розвитку. Особистісно-діяльнісний підхід потребує визначення найвагоміших професійних умінь учителя: діагностувати рівень розвитку особистості й аналізувати виховну ситуацію; ставити педагогічне завдання й проектувати його рішення; здійснювати педагогічну взаємодію, коректувати її в процесі вирішення цього завдання. Відповідно до цих умінь моделюється учіння студентів. У поліпшенні підготовки майбутніх учителів велику роль відіграє педагогічна практика студентів, яка, на жаль, сьогодні залишається слабкою ланкою в освітньому процесі. Весь освітній процес і педагогічна практика в закладі вищої освіти повинні бути зорієнтовані на формування вчителя-дослідника.

Микола Борисовичу, яких особливостей набуває на сучасному етапі педагогічна практика як найважливіша складова професійної підготовки майбутніх учителів?

Педагогічна практика є найефективнішою формою підготовки вчителя до професійної діяльності, провідною ланкою в системі озброєння майбутнього вчителя професійною компетентністю, під час якої студент глибоко й повно осмислює вікові й індивідуально-психологічні особливості учнів і формує власні особистісні якості, характер, волю, цілеспрямованість, організаторські здібності, витримку, такт, вміння будувати взаємостосунки зі школярами й батьками. Мета й зміст педагогічної практики спрямовані на формування у студентів умінь оцінювати реальний стан освіченості учнів, їхню здатність до навчання, стан вихованості й схильності до виховання; застосовувати індивідуальний і диференційований підходи; вивчати перспективу їх індивідуального подальшого просування, проникнення у внутрішній світ особистості вихованців, вміння планувати роботу з урахуванням індивідуальних завдань розвитку учнів.

Опанування студентами цих умінь, необхідність оволодіння змістом педагогіки партнерства й особистісно орієнтованими технологіями організації освітнього процесу можливі за умови спеціально розробленої програми підготовки майбутнього вчителя до дослідницької діяльності.

Змістом зазначеної програми має бути передбачено оволодіння студентами найважливішими прийомами й методами педагогічного дослідження, які, зокрема дають змогу вивчати й аналізувати шкільну документацію, проводити спостереження, анкетування, опитування, інтерв'ювання, давати експертну оцінку педагогічним явищам, вивчати, узагальнювати, описувати передовий педагогічний досвід, організувати й проводити дослідницьку роботу, використовувати різноманітні методики. Особлива увага має бути приділена загальному розвитку школярів, зокрема їхньої інтелектуальної, волевої, емоційної, мотиваційної сфер тощо.

Освітній простір, як відомо, детермінується сукупністю соціальних, політичних, економічних і культурних факторів. Динамічні умови існування сучасного контексту освітньої діяльності вимагають від учителя (викладача) здатності діяти творчо і ставлять його перед необхідністю пошуку і застосування інноваційних технологій. В таких умовах актуалізується проблема готовності учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

Інноваційна педагогічна діяльність заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду; цілеспрямована педагогічна діяльність орієнтована на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої освітньої практики. Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісно орієнтований підхід, співробітництво педагогів і учнів, емпатійне розуміння вихованців, педагогічний гуманізм; творчість, дослідно-пошукова діяльність, експериментальний характер її впровадження; стійка мотивація на пошук нового в організації освітнього процесу.

Змістом інноваційної педагогічної діяльності передбачено заохочення і спонукання активності учнів в освітньому процесі; індивідуальний підхід, при якому навчальні матеріали змінюються залежно від потреб, інтересів і рівня підготовки учнів; навчання у невеликих групах, що уможливило більшу увагу специфічним потребам кожного; релевантність повсякденного життя, де відправним пунктом для навчання слугують інтереси й життєвий досвід учнів, взаємозв'язок навчального матеріалу з реальним світом; гуманність, що забезпечується відчуттям підтримки, винагороди, поваги та прийняття; застосування принципів соціальної психології, зокрема групової динаміки при груповому вирішенні завдань у різних видах діяльності, які сприяють покращенню паттернів взаємного схвалення і прийняття. Професійна підготовка майбутнього вчителя до інноваційної педагогічної діяльності вимагає кардинального оновлення й розширення складу його компетентностей і розвитку його творчого потенціалу.

Микола Борисовичу, якими є Ваші найближчі наукові плани?

Вони великі. По-перше, видати доповнені й перероблені підручники для вищої школи “Педагогіка: теорія та історія”, “Педагогіка вищої школи” та підготувати до видання “Антологію зарубіжної народної педагогіки” (у 10-ти томах). По-друге, довести тих докторантів й аспірантів, дослідженнями яких я нині керую, до завершення і захисту ними дисертацій.

Вашу науково-педагогічну діяльність високо відзначив Американський біографічний інститут. Як це сталося? Які критерії цього визнання?

І не тільки Американський біографічний інститут. Міжнародна асоціація видатних лідерів (США) за вагомих внесок у розвиток суспільства (як зазначено у дипломі) визнала мене Людиною 2000 року, а Американський біографічний інститут назвав мене (із врученням свідоцтва) видатною людиною й одночасно обрав членом наукової ради експертів-консультантів цього інституту і заніс моє ім'я у 2000 році до почесної книги визначних міжнародних лідерів. Щодо критеріїв цього визнання, то, на мою думку, це передусім моя науково-педагогічна й громадська діяльність. А зрештою, їм видніше.

Крім державних нагород у Вас є досить вагомі церковні нагороди. Скажіть, будь-ласка, який напрям Вашої діяльності був так високо оцінений Церквою і відзначений нагородами?

За організацію і проведення міжнародних духовно-світських читань, “круглих столів” з актуальних проблем виховання дітей і молоді, за допомогу у відкритті недільних шкіл, дитячих притулків при церквах, за сприяння у створенні першого в Україні Православного

педагогічного товариства (Голова наукової ради товариства), створення програми біблійної історії та християнської етики, яку схвалено Міністерством освіти і науки України, видання “Православного педагогічного вісника” Церква нагородила мене Орденом святого князя Володимира III ступеня (1997 рік) та Орденом Нестора Літописця I-III ступенів. Як зазначено у церковних грамотах до орденів – за церковні заслуги.

Миколо Борисовичу, чи потрібні, на Вашу думку, якісь особливі вимоги до дослідників у галузі педагогіки?

На моє глибоке переконання, ідеальною є ситуація, коли такий науковець, окрім фундаментальної підготовки у галузі педагогіки і психології, історії та філософії освіти, глибоко знає свій предмет і викладає його на високому професійному рівні, і саме його він досліджує, оскільки важко уявити справжнього дослідника, що не має досвіду у сфері, якою він займається.

Що Ви можете порадити молодим науковцям?

Прагнення до знань і наполегливої праці.

Миколо Борисовичу! Я впевнена, що в Україні немає педагога, який би не знав Вашого імені. З Вашого дозволу я б хотіла поставити Вам кілька запитань, які розкривають Вас нашим читачам як особистість.

Так, Ви відомі педагогічній спільноті як людина, яка веде надзвичайно активну наукову, педагогічну і громадську діяльність. Чи вистачає у Вас часу на сім'ю?

Звичайно ж, ні. Бо інакше я покритив би душею, якби сказав, що вистачає. Своїми успіхами я завдячую саме сім'ї. Але сповна скупити свою провину перед сім'єю за обкрадений мною час не можу.

До чого Ви прагнете понад усе?

До життєвої рівноваги.

Яким є Ваше ставлення до перешкод на життєвому шляху?

Будь-яка відчутна перешкода виявляє приховану досі проблему. Розв'язання цих проблем – єдиний шлях удосконалення нашого способу життя.

Ви любите природу?

А хто ж із поліщуків її не любить? Я ж народився і виріс на Поліссі. Природа – це невіддільна частина мого життя і я її люблю так само, як і хороших людей. Намагаюся всіляко оберігати її. Люблю ліс, луки, річку, поле, сад. За все своє життя я посадив більше 800 дерев.

Ви маєте хобі?

Надзвичайно люблю збирати гриби та ловити рибу.

Про Ваше захоплення долати пішки великі відстані ходять легенди. Це теж хобі?

Це більш ніж хобі.

Яким є Ваше найзаповітніше бажання?

Я українець і хотів би бачити свою державу справді вільною, могутньою і квітучою, а людей – щасливими.

Які принципи Ви сповідуєте у своєму житті?

Порядність, чесність, доброзичливість, відвертість, допомогу тому, хто її потребує.

Миколо Борисовичу, Ви людина з таким великим життєвим і практичним досвідом, що Ви можете побажати нашим випускникам, молодим учителям, викладачам?

Добре знати предмет, дуже ґрунтовно готуватися до кожного заняття, любити і поважати того, кого навчаєш, щиро радіти успіхам своїх учнів, сприяти їхньому особистісному і професійному зростанню, дарувати радість наукового і звичайного “життєвого спілкування”, вчити бачити красу і потворність.

Миколо Борисовичу, чим найбільше Ви як учений пишаєтеся у своєму житті?

Звичайно ж, своїми учнями, створеною мною найпотужнішою в Україні науковою школою. Мною підготовлено 48 докторів і 136 кандидатів наук. Всі вони різні, але всі вони мої рідні наукові діти.

Я постійно спостерігаю за їхнім професійним зростанням, радію їхнім успіхам. І серед них одні з найкращих моїх учнів – Любов Яківна Зеня, доктор педагогічних наук, професор кафедри англійської і німецької філології та перекладу, декан факультету перекладознавства; Ольга Василівна Матвієнко, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи; Анатолій Петрович Максименко, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету романської філології і перекладу; Тетяна Дмитрівна Тхоржевська, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології і фізичного виховання, Шутова Марія Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови і перекладу факультету сходознавства мого рідного Київського національного лінгвістичного університету, якому я присвятив багато років свого життя, в якому сформувався як справжній викладач і як вчений, де я здобув науковий ступінь доктора педагогічних наук, звання професора і почесне звання заслуженого працівника народної освіти України, члена-кореспондента, а згодом і найвище звання дійсного члена (академіка) Національної Академії Педагогічних Наук України.

ДОСЬЄ

Микола Борисович Євтух – дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України (обраний 12.12.1999 р.), доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, член бюро Відділення вищої освіти НАПН України.

М. Б. Євтух народився 26 червня 1938 року в смт. Заріччя Зарічнянського району Рівненської області. У 1962 році закінчив філологічний факультет Львівського державного університету імені І. Я. Франка, після чого розпочав свою діяльність учителем української мови та літератури у школах № 51 імені І. Франка та № 9 м. Львова.

У 1969 році вступив до аспірантури Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, після закінчення якої обіймав посади старшого наукового співробітника НДІ педагогіки УРСР, вченого секретаря Ради з координації наукових досліджень у галузі психолого-педагогічних наук України. З 1978 року – старший викладач, доцент, професор, а упродовж 1989-1997 років – завідувач кафедри педагогіки і психології Київського державного педагогічного інституту іноземних мов (нині Київський національний лінгвістичний університет). З 1997 по 2018 рік – академік-секретар Відділення педагогіки і психології (нині Відділення вищої освіти) Національної академії педагогічних наук України.

Є фахівцем у галузі історії педагогіки, педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки. Досліджує проблеми філософії освіти, народної педагогіки, розвитку освіти і педагогіки зарубіжних країн. Автор понад 500 наукових і науково-методичних праць. З-поміж них: монографії “Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)”, “Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)”, “Просвітницька діяльність та педагогічні погляди О. В. Духновича”, у співавторстві – “Гуманізація виховання в контексті розвитку польської педагогіки міжвоєнного періоду (1918-1939 рр.)”, “Освітня діяльність української еміграції у Чехословаччині між двома світовими війнами (1921-1945 рр.)”, “Технологія інноваційної педагогічної освіти”; підручники у співавторстві – “Педагогіка: теорія та історія” (перший в Україні підручник для вищих навчальних закладів посткомуністичного періоду), “Педагогіка і психологія вищої школи”, “Соціальна педагогіка”, “Психологія і педагогіка” (третє видання, одне – англійською мовою), “Математичне моделювання в психологічних та соціологічних дослідженнях” (друге видання), “Педагогічна психологія” (друге видання), “Культура взаємин”, “Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного

самовдосконалення”; навчальні посібники – “Технологія соціальної роботи в зарубіжних країнах”, “Соціальна робота в зарубіжних країнах”, “Правові основи української педагогіки: етика та соціальні норми”, “Актуальні питання педагогіки”, “Психологія та педагогіка креативного розвитку особистості” (який також англійською мовою видано у Польщі) тощо, а також низки статей у “Педагогічному словнику”, “Енциклопедії освіти” й багатьох провідних наукових виданнях, зокрема міжнародних.

Академік М. Б. Євтух започаткував новий напрям у педагогічній науці – традиції виховання в зарубіжній народній педагогіці. Є автором першої в Україні навчально-контролюючої системи з курсу “Педагогіка”, успішно апробованої й використаної в практиці ЗВО. Під його керівництвом сформовано потужну наукову школу, яку представляють підготовлені ним 48 докторів і 136 кандидатів наук. Очолював спеціалізовану вчену раду із захисту докторських дисертацій Інституту вищої освіти НАПН України, член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля та Чернігівського національного університету, член редакційної колегії журналів “Рідна школа”, “Педагогіка і психологія”, низки наукових і науково-методичних збірників. Очолював експертну раду з педагогіки, психології та фізичного виховання ВАК України. Член комісії Міністерства освіти і науки України з питань Державного реєстру наукових установ, яким надається державна підтримка.

Іноземний член Російської академії освіти, академік Міжнародної слов’янської академії освіти імені Я. А. Коменського, академік Міжнародної академії наук педагогічної освіти (Москва), заслужений професор Київського національного лінгвістичного університету, почесний доктор Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, почесний доктор Інституту вищої освіти НАПН України, Кримського гуманітарного університету (м. Ялта), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка, Донбаського державного педагогічного університету, Міжнародного економіко-гуманітарного університету “РЕГГ”, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Лауреат премії Мінвузу України.

У 2000 році визнаний американським біографічним інститутом “Людиною року”, обраний членом наукової ради експертів-консультантів цього інституту та занесений до “Міжнародної книги визначних лідерів”, а також до книг “Україна наукова”, “Національна академія педагогічних наук України” (2010 р.), “Літопис досягнень сучасної України: “Успішні професіонали України” (2011 р.), “Золота книга України: “Золотий фонд нації” (2012 р.), “Літопис освіти і науки України. Історія. Сьогодення. Перспективи” (2013 р.), “Імена України. Біографічний щорічник” (1997, 1999, 2001 рр.), “Хто є Хто в Україні” (2000, 2009 рр.), “Наукові школи України” (2017 р.), біографічних довідників НАПН України тощо.

Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України з врученням нагрудного знака, Почесною грамотою НАПН України, Почесною грамотою Російської академії освіти, медалями “В пам’ять 1500-річчя Києва”, “Ветеран праці”, “А. С. Макаренко”, “Ушинський К. Д.”, “Тригорій Сковорода”, “Володимир Мономах”, “Святий Іштван” (Угорщина), нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України “Відмінник народної освіти України”, “За наукові досягнення”, “Петро Могила”, а також орденами Української православної церкви – “Святого князя Володимира” III ступеня, “Нестора-Літописця” I-III ступенів, “Святителя Димитрія”, “Різдва Христового”, “Ярослава Мудрого”, медаллю Української православної церкви “За жертвовність і любов до України” тощо. Відзначений подяками Київського міського голови, Рівненської обласної ради, Полтавської обласної ради та Почесною відзнакою Українського фонду культури “За подвижництво в культурі” (2017р.).

За вагомий внесок у розбудову України, заслуги перед українським народом та благодійну діяльність нагороджений Знаком Ордена “Святий Князь Володимир” з присвоєнням йому титулу Старшина Ордена “Святий Князь Володимир” (2018 р.).

Читав курс лекцій “Педагогіка” у Гаванському педагогічному інституті іноземних мов (Куба) та в низці університетів Польщі, керував педагогічною практикою студентів Київського державного педагогічного інституту іноземних мов, яка проводилась у Дрезденській Вищій педагогічній школі.